

Mols Bjerge

Mols Bjerge dækker det meste af halvøen Mols. Det er et særpræget bakkelandskab, der da også er erkendt bevarelsesværdig og af national værdi, idet det er blevet kærneområdet i den i 2009 oprettede Nationalpark Mols Bjerge.

”Bjergene” hæver sig på de højeste steder op i højder på over 130 meter. Det højeste punkt er Agri Bauehøj med 137 meter, derefter følger Stabelhøjene med 135 meter, og endelig Trejøje med 133 meter. Til sammenligning kan det nævnes, at de højeste punkter på den jyske højderyg, Møllehøj, Yding Skovhøj og Ejer Bauehøj når op på omkring 170 meter – højest er Møllehøj med 170,86 meter. Himmelbjerget er på 147 meter.

Læs særskilte artikler i Oplevelsesguiden om Trehøje, Stabelhøjene og Agri Bauehøj. Der er også artikler om forskellige seværdigheder i ”bjergene”: Poskær Stenhus, der er det fornemste oldtidsminde i Mols Bjerge, landsbyen Agri, Øvre og Nedre Strandkær (der huser hhv. Nationalparkens besøgscenter og Molslaboratoriet), Molbostøtten og molbohistorierne, samt Mols og Helgenæs.

Udsigt over Mols Bjerge fra Trehøje

Hvordan er Mols Bjerge opstået?

Mols Bjerge er lige som det øvrige sydlige Djursland opstået i istidens slutning, under det såkaldte "østjyske isfremstød", der fandt sted i perioden ca. 14.000 – 11.000 f.Kr.

Isen dækkede det meste af Danmark, alt undtagen Vestjylland, indtil ca. 20.000 f.Kr. På dette tidspunkt begyndte isen at trække sig tilbage, men det foregik ikke regelmæssigt gradvist, men derimod i ryk, og ind imellem var der kuldeperioder, hvor isen vandt frem igen. En sådan kuldeperiode resulterede i det østjyske isfremstød, hvor isen stødte frem fra det baltiske område, ned gennem Østersøen, hvorfra den drejede mod nord op mod Østjylland og Djursland.

Formodentlig har der været et hårdt materiale ved Mols Hoved, der har fået isfremstødet til at dele sig i to gletsjere: Kalø Vig-gletsjeren og Ebeltoft Vig-gletsjeren, der hver for sig "pløjede" sig videre mod nord og dannede hhv. Kalø Vig og Ebeltoft Vig. Foran de to gletsjere hobede det opløjede materiale sig op og dannede Røndebakken og Handrup Bakker. Her standsede isens fremrykning, og hele Norddjursland blev altså ikke berørt af isfremstødet – i hvert fald først i næste fase, da isen begyndte at smelte og smeltevandet fossede ud over det nordlige Djursland og dannede Tirstrup hedeslette og Kolindsund-vandsystemet.

Materialet blev altså presset op foran de to gletsjere, men det blev endnu mere presset op imellem dem, for her var jo kun et meget smalt område til det oppressede materiale. På den måde dannedes Mols Bjerge.

Landsbyen Agri i hjertet af Mols Bjerge. Danmarks højest beliggende landsby. Gadekæret i forgrunden, kirken i baggrunden.

Det kan i "bjergene" tydeligt ses, hvor bjergene er dannet af Kalø Vig-gletsjeren og hvor af Ebeltoft-gletsjeren. Der går en slugt mellem de to gletsjeres materiale – dannet ved at smeltevandet fra de to gletsjere er ført mod nord herfra. Det højeste punkt, Agri Baunehøj, er dannet af Kalø Vig-gletsjeren, men ligger lige i det område, hvor det opstemmede materiale fra de to gletsjere støder sammen – Låddenbjerg (132 m.) lige syd for er dannet af Kalø Vig-gletsjeren, mens Bisgyde (108 m.) lige overfor er dannet af Ebeltoft Vig-gletsjeren.

Mols Bjerges landskabshistorie

Jorden i Mols Bjerge er ikke frugtbar, men sandet, og de stejle bakker i sig selv gør det vanskeligt at dyrke jorden. Ikke desto mindre har der været drevet landbrug rundt i "bjergene" til langt op i 1900-tallet, ja sådan set stadigvæk, men nu kun på de mest dyrkbare områder. Bønderne i Mols Bjerge har levet meget afsondret fra det omgivende land, og det er måske en del af forklaringen på molbohistorierne om de mærkelige og ikke alt for kloge molboer.

I anden halvdel af 1900-tallet blev en stor del af det dyrkede område i Mols Bjerge opgivet som landbrugsområde. Med det landskab, "bjergene" byder på, er det umuligt at få et rationelt landbrug med store marker, og jorden er i forvejen marginal som landbrugsareal. En hel landsby midt i Mols Bjerge, Toggerbo, blev opgivet og kom til at ligge øde hen, stort set kun benyttet af spejderne til spejderlejr. I de senere år er flere gårde og huse i området dog blevet beboet, men nu af "byfolk", der sætter pris på naturværdierne og pendler til arbejdspladserne i de nærmeste byer.

Skovene på Mols led samme skæbne som skovene på det øvrige Djursland i løbet af 1500- og 1600-tallet. Skibsbyggeri og svenskekrige, behovet for brændsel, afgræsning af kvæget m.m. gjorde, at skovene forsvandt. I 1800-tallet var Mols Bjerge stort set uden bevoksning og dækket af lyng og enebær, hvor jorden ikke var dyrket.

I slutningen af 1800-tallet kom så plantningssagen, der også betød, at store dele af Mols Bjerge blev tilplantet med plantager af nåletræer. Udsynet fra de højeste punkter forsvandt – der går ellers endnu frasagn om, hvor mange kirketårne der kunne tælles fra de forskellige udsigtpunkter.

I 1950'erne rejste de første røster sig imod tilplantningen af "bjergene". Flere og flere dele blev fredet, bl.a. arealer opkøbt af A. P. Møller for at sikre det unikke landskab. På de arealer, som staten – ved Naturstyrelsen – overtog driften af, begyndte man i dette århundrede at fælde plantagerne for at skaffe det vide udsyn tilbage. Denne politik er blevet fremskyndet, efter at Mols Bjerge blev en væsentlig del af den nationalpark, der blev åbnet i 2009.

Endnu i 1867 var der hedestrækninger på Mols, selvom de ikke var så endeløse og barske som i Vestjylland. Her har maleren Christian Zacho været derude og man ser, hvordan nåletræerne råber til hinanden. Der er endnu ikke kommet system i plantningssagen. Den Hirschsprungeske Samling.

Store arealer i Mols Bjerge afgræsses af kødkvæg, får og geder som led i naturplejen, idet man satser meget på at skaffe overdrevet tilbage, den landskabstype der i sin tid omgav landsbyerne og benyttedes til især græsning.

De vide udsigter er nu kommet tilbage til Mols Bjerge og kan nydes fra højdepunkterne Agri Baunehøj, Stabelhøje og Trehøje. Naturstyrelsen og Nationalparken har sørget for parkeringsplads og borde og bænke ved foden af Agri Baunehøj, og der er også fine parkeringsforhold ved foden af Trehøje, hvorfra man kan nyde udsigten til begge istidsgletsjernes "rester" i form af Kalø Vig og Ebeltoft Vig.

Vilfred Friborg Hansen, skrevet november 2012 til Syddjursportalens oplevelsesguide.